Müşahhâs Bir Sahafîlik Örneği: Nâsiruddin el-Ellbânî 2. Bölüm

Vahhâbîlerin hadîsdeki mesnedi Nâsiruddîn el-Elbânî 2. Bölüm

Te’vil Meselesi

Tevil meselesi kökeni itibarıyla tartışması eskiye dayanan bir konudur. Selef, müteşâbih olan nasları icmâlî bir teville tevil etmiş halef de daha sonra ortaya çıkan bir takım nevzuhur itikatların önüne geçebilmek için tafsîlî tevile başvurmuşlardır.

Selefî kökenli akımların karşı çıktığı tevil meselesi hakkında görüş beyan eden el-Elbânî, “Biz tevil edenlerin zındık olduklarına itikat etmemekle birlikte onların bu görüşleriyle zındıkların görüşünü savunduğuna inanmaktayız” demektedir.[1] Ayrıca tevilin “tatil”in bizatihi kendisi olduğunu söylemekle birlikte cumhur ulemanın görüşünden ayrılmaktadır.[2]

el-Elbânî’nin bu tavrı, itikadî istikametindeki birçok konuda ayniyet arz ettiği selefi çizgiyle bu noktada da örtüşmektedir.[3] Tevil konusundaki görüşünün Allah ve Resulü’nün, ayrıca sahabenin de görüşü olduğuna vurgu yapan el-Elbânî, kelâm ilminde tasrih edilen “Allah âlemin ne dâhili ne de hâricindedir” şeklindeki nazariyeyi şiddetle eleştirmekte ve bunu ilmine ve salahına güvenilen hiçbir âlimin söylemediğini ifade etmektedir.[4]

Ayrıca İmam el-Buhârî’nin Kasas süresindeki “Onun veçhi dışında her şey helâk olucudur” âyet-i kerimesinde yer alan “onun veçhi” şeklindeki ifadeyi “onun mülkü” şeklinde tefsir etmesini bir türlü kabullenememektedir. Bu konuda kendisine tevcih edilmiş olan soruya “Bu bir mümin ve Müslümanın söyleyebileceği bir şey değildir. Bu ifâde Buhârî’nin bazı nüshalarında mevcuttur. Ve Buhari’de aslen tatil anlamına gelen böyle bir ifade bulunmamaktadır”[5] şeklindeki ifadelerle cevap veren el-Elbânî bu konuda da geçmiş ulemadan ayrılmaktadır. Zira kendisine kadar hiçbir Buhari şârihi mezkur hadis üzerinde böyle bir yoruma gitmemiştir.

Konunun en merak uyandıran noktası böylesine şaz bir görüşü gayet iddialı bir şekilde savunan el-Elbânî’nin bu görüşüne her hangi bir delil getirip getirmediğidir. Elbanî’ye göre bu tevil Buhari adına uydurulmuştur ve bunun en bariz ispatı da “mülkehû” ifadesinin bazı Buharî nüshalarında olup bir kısımlarında olmayışıdır? Peki, bu ifadenin olmadığı bir musahhah nüsha var mıdır? Varsa nerededir? İddia sahibi Elbânî’nin bu noktada somut bir delil ortaya koyduğu söylenemez. Ayrıca işin aslı incelendiğinde böyle bir nüshanın mevcudiyetinden bahis yapılamayacağı rahatlıkla söylenebilecektir.

Geriye bir de Elbânî’nin tevili inkâr sadedinde iddiasına delil kıldığı “seleften hiç kimsenin tevil yapmadığı” şeklindeki iddia kalıyor. Biz burada konu hakkındaki örnekleri serdederek bu iddiayı cevaplandırmak yerine okuyucuyu, İmam et-Taberî’nin “Camiu’l-beyân”ı gibi tüm rivayet tefsirleri, İmam el-Beyhakî’nin “el-Esmâ ve’s-Sıfât”ı, Mahmud Muhammed Hattab es-

Sübkî'nin "İthâfu'l-kâinât"ı, Zeynuddîn el-Makdîsî "Ekâvîlu's-sikât"ı gibi eserlere yönlendirmekle iktifâ edeceğiz.

Tevessül ve istiğâse

Nasıruddin el-Elbânî' nin akidevî konularda selefi ekole yakınlık arz ettiğini geride belirtmiştik. Tevessül ve istiğase konusunda mezkûr camianın tevessülün üç nevisini (Esma-i hüsna, amel ve dua) kabul ettikleri halde dördüncü nevi olan zat ile tevessülü kabul etmediklerini de biliyoruz. Elbânî'nin konu hakkında kaleme aldığı müstakil risalesine göz attığımızda onun da tevessülün ilk üç çeşidini kabulle karşıladığını ve zat ile tevessüle karşı çıktığını görmekteyiz.

"Et-Tevessül envâ'uhû ve ahkâmuhû" isimli eserinin baş taraflarında; uzun asırlardır Müslümanların çoğunluğunun dualarında "Allah'ım nebinin senin katındaki hakkı,şerefi ve kadrü kıymeti hürmetine beni affet" demeyi adet haline getirdiklerini ifade eden el-Elbânî, asırlardır bütün bir ümmetin[6] meşru tevessülü yanlış anladıklarını söylemektedir.[7]

Tevessülün lügavi ve Kur'andaki manasını açıklayarak devam eden el-Elbânî vesileyi kevnî ve şer'î vesile olarak iki kısımda inceler. Daha sonra kendisince meşru' olan vesilenin ilk üç çeşit vesile olduğunu tasrih eden el-Elbânî, ulemanın tecviz ettiği zat ile tevessülü ret etmekle yetinmeyip bu konuda serd edilen delillerin bir bir tahlilini yaparak hiç birinin zat ile tevessülün meşru olması konusunda yeterli olmadığını ifade etmektedir.[8]

İstiska ve darîr rivayetleri gibi hadislerin zat ile tevessülün meşruiyetini ispat etmekte kâfi olmadığı ve hatta bu rivayetlerin bahsi yapılan konuyla alakalı olmadığına yönelik uzun uzadıya izahlarda bulunan el-Elbânî, aslında lisan-ı hâliyle bize bu eseri yazmasındaki gayenin meşru olan tevessülü ortaya koymaktan öte, zat ile tevessülü tecviz eden âlimleri tamamıyla dalalete nispet etmek olduğunu söylemektedir.

Zat ile tevessülü inkar sadedinde el-Buti'nin "Fıkhu's-Sîre"sinde kendisini tenkit ettiğini belirten el-Elbâni, görüşünü birden bire bütün bir selefe nispet ederek, Buti'ye hitaben "sen bana ret yapmakla eslafın tamamına ret yapmış ve İmam Ebu Hanife gibileri tekfir etmiş oluyorsun" demek suretiyle dudak uçuklatan iddialı cümlelere de yer vermektedir.[9]

Zat ile tevessül yapanlara "hak yoldan sapanlar (dâllûne ani'l-hak) ifadesini kullanmakta her hangi bir beis görmediğini ifade ederken bu görüşünü delillendirme babında Cenâb-ı Hakk'ın da Peygamber'ine vahiyden önceki haline binaen "dâll ifadesini kullandığını söyleyen el-Elbânî bu noktada da tabirlerini örselemeyi başaramamaktadır.[10] Velhasıl; tevessül edenlere bakış açısıyla Peygamber (Aleyhissalatü vesselam)'in vahiyden önceki halini kıyas etmektedir.

Fıkhî konulardaki problemler

Elbânî'nin problemleri sadece akîdevî mevzularla münhasır değil elbette. İlmi bir üstattan telakki etmemenin îras ettiği eksiklik, fıkhî konularda da kendisini gösteriyor Elbânî'de. Mesela bunlardan birisi Elbânî'nin kadınlar

için altından kolye, bilezik gibi zinet eşyalarını caiz görmemesidir.[11] Oysa Hz. Peygamber r bunların ümmetin kadınlarına helal olduğunu bildirmiştir.[12] İmam Beyhaki, İbn Abdilber gibileri de altından olan zinet eşyalarının kadınlar için helal olduğu noktasında ümmetin âlimleri arasında ittifak olduğunu nakletmektedirler.[13]

Abdullah el-Hererî' nin bizatihi kendisiyle münazara yaptığını söylediği başka bir mesele de Elbani'nin günümüzdeki litre gibi bir şer'i ölçek olan "müd" kavramından yola çıkarak bir müdden fazla suyla abdest, beş müdden fazla bir suyla da gusül alınmasının caiz olmadığını savunmasıdır. Elbani'nin bu konudaki dayanağı ise Müslim'in Enes t'ten naklettiği şu rivayettir: "(Resulüllah) bir müdle abdest alır, beş müdde varacak miktardaki suyla da gusül alırdı."[14] Oysa bu rivayette ölçüsü belirtilen sulardan daha ziyade bir miktarla abdest alınamayacağına vurgu yapılmamaktadır. Ne var ki yazının başından bu yana dikkat çekmeye çalıştığımız Elbani'nin isti'cal tavrı bu konuda da tebarüz etmiş ve kendisini bu karara varmaya sürüklemiştir.

Zannımızca Elbani bu karara, konu hakkındaki sair rivayetleri değerlendirmeksizin varmıştır. Çünkü mevzuyla ilgili diğer rivayetlere baktığımızda Hz. Peygamber r'in sadece mezkûr Enes rivayetinde belirtilen miktarla abdest veya gusül almadığı gözlemlenmektedir. Zira İbn Hibban rivayetine baktığımızda orada geçen ifadelerden Hz. Peygamber r'in Elbânî'nin istidlal ettiği hadisten daha fazla bir miktarla abdest aldığı görülmektedir.[15]

Bütün bunlarla birlikte İbnu'l-Münzir "el-Evsat"ında[16] abdestte bir müdde, gusülde bir sa'a dikkat etmenin lazım olmadığı noktasında ümmetin icmaının olduğunu söylemektedir. Lakin yukarıda dipnotta naklettiğimizi bu mahalde tekraren hatırlamakta fayda var: Elbânî'nin ilim anlayışında cumhura tabi olmak yoktur. İmam Tahavî'nin "ters düşmek, şaz kalmak ve ayrılmaktan sakınırız" şeklindeki ifadesine not düşen el-Elbânî, böyle bir zorunluğun olmadığını, kitapta veya sünnette cumhura uyma şeklinde bir düsturun yer almadığını ifade etmektedir.[17]

Aynı tavrından neşet eden bir yanlışlığın altına da teravih namazının on bir rekâttan fazla kılınamayacağını iddia etmekle imza atmıştır.[18] Bu iddiasını da teyit etmek adına Hz. Peygamberr'in hiçbir zaman bu namazı on bir rekâtın üstüne çıkartmadığını söylemiştir. Elbânî bu iddiayı da ortaya atarken konu hakkında gelen Hz. Aişe (Radıyallahu anha) rivayetine bakmıştır sadece. Oysa aynı mevzuyla ilgili rivayetlerin bir kısmı bunun gayrısını da ifade eder mahiyettedir.[19] İşte, Elbânî bu noktada da ümmetin onca asırdır tevarüs etmiş icmaını hiçe sayarak kimsenin savunmadığı böyle bir görüşün müdafii olabilmiştir. Elbânî'niye göre bunların hiçbirisinin önemi yoktur. Çünkü yine ulemanın bir görüşün doğruluğunu test etme noktasındaki genel telakkisine aykırı olan "hak teaddüt etmez" şeklindeki kaideyi ihdas eden de odur.

Elbânî'nin şüzûzâtından birisi de tespih aleti ile ilgili olan görüşleridir.[20] "Silsiletu'l-ehâdîsi'd-da'îfe ve'l-mevdû'a" isimli eserine 83 nolu "Sübha/tespih aleti ne güzel tespih edicidir" şeklindeki rivayeti inceleyen Elbânî konu hakkında vârid olan sair hadisleri de taraflı bir şekilde değerlendirerek tespihle ilgili görüşlerini şöyle sıralar: Tespih Hz. Peygamber r döneminde olmadığı için bidattir. Hz. Peygamber r'in sünneti ve

yoluna da muhaliftir. Ayrıca tespih hakkında söylenen “Allah Teâlâyı tespih aletiyle zikretmediğimizde o zaman sayılar karışır” şeklindeki savunmanın da başka bir bidatten neşet ettiğini belirtir. O bidatte Allah’ı sayılı bir takım zikirlerle tespih etme bidatıdır.

Tespih çekenlerin genelde bunu gaflet üzere yaptıklarını, kimilerinin tespihini boynuna astığını ve kimilerinin de tespih çekerken selam dahi almadığını söyleyen el-Elbânî tespihin parmaklarla zikretme sünnetini de ortadan kaldırdığını ifade eder.[21]

Bunların dışında Elbânî’nin fıkhî konulardaki şaz görüşleri şöyle sıralanmaktadır:

- Birinci cemaat bittikten sonra aynı mescitte ikinci bir cemaatin yapılması caiz değildir.[22]
- Mescitlerde ezan için minareler dikilmesi bidattir.[23]
- Mescitte mihrabın bulunması bidattir.[24]
- Cuma namazında hutbe okuyan hatibin cihat eden mücahitler veya sınırlarda nöbet bekleyenlere dua etmesi caiz değildir.[25]
- Kişinin her Cuma günü anne babasının kabrini ziyaret etmesi caiz olmayıp bidattir.[26]
- Muhtazar olan ölünün yanında Ya Sin süresinin okunması caiz değildir.[27]
- Ölüye Fâtiha okumak, okunmasını istemek bidattir ve kıraat edilen şeyin sevabı ölüye ulaşmaz.[28]
- Kişi öldüğünde kabrin yanında cenaze sahiplerine taziye verilmesi, bunun için bir divan düzenlenmesi ve bunun üç günle sınırlandırılması caiz değildir.[29]
- Bir insanın yemeğe başlarken “Bismillahirrahmanirrahim” demesi caiz değildir. Bilakis “bismillah” demeli buna her hangi bir şeyi ziyade etmemelidir.[30]

Elbânî’nin şaz kaldığı ve içlerinden kimilerinin ilk okunduğunda garipsendiği fetvaları sadece bunlar değil tabi.[31]

Aslına bakıldığında tüm bu fetvaların isti’câl ruhuyla verildiği ve nasların sadece zahirlerine bakarak peşinen hükme gidildiği çok açık bir şekilde gözüküyor. Bu da kendisinin fıkhı bir üstattan almış olmamasından kaynaklanmaktadır. Usûlu’l-iftâ kitaplarımız Tabakatu’l-fukahayı sıralarken içtihat veya tahrice-temyize muktedir olamayanları son sıradaki mukallid-i mahz derecesine koyarlar. Bunlar fıkhî anlamda sağını solundan ayıramayan, zayıfı sahihten ayırt edemeyenlerdir. İbn Âbidin bu tabakayla ilgili “Veyl olsun bunlara ve bunları taklit edenlere” demektedir.[32] Elbânî’nin Fetâvâsında takındığı tavra bakılacak olursa o, kendisini içtihat erbabından görmekte ve fetvalarını herhangi bir müçtehidin kavlini aktarmaksızın direkt olarak âyet ve hadislerden istinbatta bulunarak vermektedir.

Fetvâ vermenin zavabıtını inceleyen usul kitapları, müftî’nin haiz olması gerektiği şartları da anlatırlar. Çünkü fetva vermek Hz. Peygamber r’in makamına geçmek demektir. Onun için ilmî anlamdaki kifayetinin yanı sıra müsteftînin hali, örfü, zamanın şartları, umum-i belvâ vb. gibi şeyleri de göz önünde bulundurması gerekir.[33]Bunların yanında bir de müftî adına elzem

olan şart fıkhı bir üstattan telakki etmiş olmasıdır. Yani fetva veren kişinin ucu Hz. Peygamber r'e varan bir silsileyle mücâz bir kişi olması gerekir.

Makalemizin baş taraflarında aktardığımız Ahmed b. Hanbel'in sözünü tekrardan hatırlayalım: "Kişinin elinde Resulullah Aleyhissalatü vesselam'ın sözlerinin, sahabe ve tabiinin ihtilaflarının bulunduğu kitaplar olsa ehl-i ilme bunların hangisinin alınması gerektiğini soruncaya dek dilediğini seçip tercih ederek amel etmesi veya hüküm vermesi caiz değildir."[34]

Abdullah b. Mübarek'in söylediği "Kadılıkla imtihan edildiğinde esere ihtimam göster" şeklindeki söz bu durumu çok da güzel izah eder mahiyettedir. Bu sözün manasını anlayabilmek için sözün söylendiği hadiseyi zikredelim: Abdullah b. Mübarek, Ali b. Hasen b. Şakik'e "Kadılıkla imtihan edildiğinde esere ihtimam göster" deyince Ali, Ebu Hamza es-Sükkerî'nin yanına gider ve bu sözün ne anlama geldiğini ve eserin ne demek olduğunu sorar. O da kendisine "Bunun manası senin bana gelip de benim sana A'meş- İbrahim- Alkame- Abdullah b. Mesud yoluyla Hz. Peygamber r'den falanca hadisi nakletmem ve senin de bununla amel etmen veya hüküm vermendir. Ve Yarın kıyamet gününde bundan mesul olursan işi bana, benim A'meş'e, A'meş'in İbrahim'e, İbrahim'in, Alkame'ye, Alkame'nin Abdullah b. Mesud'a, onun da Resulullah'a havale etmesidir" şeklinde cevap verir.[35]

Peki Elbânî için böyle bir durumdan bahis yapılabilir mi? İncelediğimiz kaynaklar Elbânî'nin hocadan (bir kısmını babasından) okuduğu ilimlerin belağat seviyesinde son bulduğunu ve bundan sonrasını kitaplardan telakki etmek suretiyle elde ettiğini bildirmektedirler.

İfade ettiğimiz gibi usul-i iftâ kitapları da fıkhı üstattan almayan kişilerin fetva vermesinin doğru olmayacağını ifade etmektedirler. Garip olan şu ki Mezhebin bir takım kitaplarını okuyarak fıkhı elde eden kişilerin müftilik sıfatını haiz olmayacağını söyleyen[36] Ahmed b. Hamdan el-Harranî'nin "Sıfatu'l-fetvâ ve'l-müftî ve'l-müsteftî"si üzerine tahriç ve ta'lik çalışması yaparak basan da Elbânî'nin ta kendisidir.

3. BÖLÜM 7 KASIM 2015 CUMARTESİ GÜNÜ

---

[1] Muhammed Nasıruddin el-Elbânî, Fetâva'l-Elbanî, Mektebetu't-türâsi'l-islâmî, 1994, b.I s. 522-23

[2]el-Elbânî, a.g.e., s. 523

[3] Mesela İbn Baz "Fetava"sında ehl-i sünnet ve'l- cemaat'dan ehl-i ilim olanların tevile gitmediklerini ve tevile gidenlerin bir kısım Cehmiye ve Mu'tezile olduklarını söyleyerek tıpkı el-Elbani gibi kendi itikadını doğruluk anlamında mutlaklaştırıp cumhur ulemaya etiket arama peşine düşer. Bkz. Abdülaziz b. Abdullah b. Baz, Fetava Nurun ale'd-derb, Müessesetu'ş-şeyh Abdülaziz b. Baz el-Hayriyye I/50, Benzer ifadeler için bkz. İbn Baz, Fetava

ve Tenbihat ve Nasaih, Daru'l-Cil, Beyrut, 1991, B.I s. 20, Muhammed b. Salih el-Useymin, Mecmuu Fetâvâ ve resâili'l-Useymin, Daru'l-vatan, Riyat, 1407, B.I, I/115

[4]el-Elbânî, a.g.e., s. 522

[5] el-Elbânî, a.g.e., s.523

[6] Elbânî'nin ilim anlayışında cumhura tabi olmak yoktur. İmam Tahavî'nin "ters düşmek, şaz kalmak ve ayrılmaktan sakınırız" şeklindeki ifadesine not düşen el-Elbânî,böyle bir zorunluğun olmadığını, kitapta veya sünnette cumhura uyma şeklinde bir düsturun yer almadığını ifade etmektedir. Nasiruddin el-Elbânî, el-Akîdetu't-Tahâviyye, s. 48

[7] Muhammed Nasıruddin el-Elbânî, et-Tevessül envâ'uhû ve ahkâmuhû Mektebetu'l-Meârif, Riyat, 2011, B.I, s. 9-10

[8]el-Elbânî, a.g.e., s. 51 vd.

[9] el-Elbânî, a.g.e., s.77

[10] Muhammed Nasıruddin el-Elbânî, Fetâva'l-Elbanî, s.432

[11] Mustafa b. el-Advî'nin Câmiu Ahkami'n-nisâ'sındaki Ebvâbu'l-libâs zımnında bulunan bu konuyla ilgili bölümü Elbânî'ye red için "el-Müenneq fî ibâhati tahalli'n-nisâi bi'z-zehebi'l-muhallak ve gayri'l-muhallak" ismiyle ayrı bir risale halinde neşretmiştir. Mektebetu'-tarafeyn, Taif, 1990, B.II

[12] Tirmizi, Ebvâbu'l-libâs, No: 1720

[13] Beyhaki, es-Sünenu'l-kübrâ, IV/142, İbn Abdilber, el-İstizkâr, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut-Lübnan, 2010, Beyrut-Lübnan, 2010, B.III VIII/304

[14] Müslim, Kitabu'l-hayz, No: 325

[15] İbn Hibbân, Kitabu't-tahâre, No: 1190

[16] İbnu'l-Münzir, el-Evsat, I/361, Hererî, a.g.e., s. 108

[17] Nasiruddin el-Elbânî, el-Akîdetu't-Tahâviyye, s. 48

[18] Nasiruddin el-Elbânî, Fetâvâ'l-elbânî, s. 315 vd.

[19] Mesela bkz. Ebu Avane, Müstahrec, No: 2332, Buhari, Kitabu'l-vitr, No: 946, Müslim, Salatu'l-müsafirin, No: 749, Beyhaki, es-Sünenu'l-kübrâ, No: 5011

[20] Muhammed Said Memdûh'un sırf bu tespih konusuyla ilgili Elbânî'ye "Vüsûlu't-tehânî bi isbâti sünniyyeti's-sübha ve'r-red ale'l-Elbânî" isimli bir eseri vardır. Mutlaka mütalaa edilmelidir. (Daru'l-imâmi'r-Revvâs, 2007, B.V) Ayrıca, tespih aletiyle ilgili takınılması gereken doğru tavrı görmek için İmam Suyûtî'nin "el-Hâvî li'l-fetâvâ" içerisindeki "el-Minha fi's-sibha" sı (Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut-Lübnan, 2010, B.II, II/3), Abdülhay el-Leknevî'nin Resaili içerisindeki "Nüzhetu'l-fikr fî sübhati'z-

zikr”(İntişârâtu Şeyhi’l-İslam Ahmed Cam, c. II)’i incelenmelidir.

[21] Nasiruddin el-Elbânî, Silsiletu’l-ehâdîsi’d-da’îfe ve’l-mevdû’a, Mektebetu’l-meârif, Riyat,1992, B.I, I/184-193

[22] Nasiruddin el-Elbânî, Temamu’l-minne, Daru’r-râye, Riyat, B.V, s. 155

[23] Nasiruddin el-Elbânî, el-Ecvibetu’n-nâfia li es’ileti lecneti mescidi’l-câmi’, s. 18 el-Mektebu’l-İslâmî, Beyrut, B.II

[24] Nasiruddin el-Elbânî, Silsiletu’l-ehâdîsi’d-daîfe, B.II, Mektebetu’r-riyat, I/641 No: 448

[25] el-Elbânî, el-Ecvibetu’n-nâfia li es’ileti lecneti mescidi’l-câmi’, s. 72

[26] Nasiruddin el-Elbânî, Ahkâmu’l-cenâiz ve bida’uhâ, el-Mektebu’l-İslâmî, Beyrut, s. 258

[27] el-Elbânî, Ahkâmu’l-cenâiz ve bida’uhâ, s. 243

[28] el-Elbânî, Ahkâmu’l-cenâiz ve bida’uhâ,s. 256-57-59

[29] el-Elbânî, Ahkâmu’l-cenâiz ve bida’uhâ, s. 255

[30] Nasiruddin el-Elbânî, Silsiletu’l-ehâdîsi’s-sahîha, Mektebetu’l-meârif, Riyat No: 346, I/681,

[31] Yukarıda serdedilen fetvaları ve daha fazlası için bkz. Adil Kâzım Abdullah, el-Mudhiku’l-mübkî min fetâva’l-Elbânî, Daru vadi’s-selâm, 2009, B.I

[32] İbn Âbidîn, Şerhu ukûdi resmi’l-müftî, el-Mektebetu’l-ezheriyye, Mısır, 1432, B.I, I/40-41

[33] Muhammed Cemâluddin el-Kasımî, el-Fetvâ fi’l-İslâm, Daru’l-kütübi’l-ilmiyye, Beyrut-Lübnan, 1986, B.I, s. 79

[34]İbn Kayyimi’l Cevziyye, İ’lamu’l- Muvakkiin, I/ 44 Daru’s- Saade

[35] Ebubekir Ahmed b. Mervan ed-Dîneverî, “el-Mücâlese ve Cevâhiru’l-İlim”, II/ 205, No: 326, Daru İbn Hazm, Beyrut-Lübnan, 1419

[36]Ahmed b. Hamdan el-Harranî ,Sıfatu’l-fetvâ ve’l-müftî ve’l-müsteftî, Menşûrâtu’l-mektebi’l-İslâmi, 1381, B.I, s. 27